

Никола Першић*

Институт за политичке студије

Борис Каличанин**

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

РЕТОРИЧКА СВОЈСТВА ПАРЛАМЕНТАРНЕ ДЕБАТЕ О КОСОВУ И МЕТОХИЈИ 2022. ГОДИНЕ

Сажетак

Рад приказује какав дебатни стил су користили председници посланичких група приликом дискусије у Народној скупштини која се водила о теми Косова и Метохије током посебне седнице у септембру 2022. године. Истраживање је урађено применом метода анализе садржаја и реторичке анализе кроз оквир теорије парламентарне дебате. Резултати истраживања показују да постоји јасна разлика у аргументацији између опозиционих политичких странака које спадају у национални блок, опозиционих политичких партија грађанског усмерења и политичких странака које чине тренутну владајућу већину. Уз то, применто је да је већина представника посланичких група поновило општепознате тачке без конкретног плана како да се ситуација на Косову и Метохији реши.

Кључне речи: Народна скупштина, Косово и Метохија, реторичка анализа, парламентарна дебата, политичко комуницирање.

* nikola.perisic.fpn@gmail.com

** boriskalicanin@gmail.com

УВОД

Тема овог рада је реторички приказ дебатног стила који су користили народни посланици приликом учествовања у дискусији о Извештају Владе о преговорима са привременим косовским институцијама који је представио председник Републике Србије Александар Вучић. Биће приказано који дебатни стил карактерише одређену политичку опцију (политичке странке: владајуће већине, грађанске опозиције, националне опозиције и националних мањина).

На захтева дела опозиционих парламентарних политичких странака, почетком септембра 2022. године председник Народне скупштине Владимир Орлић сазвао је за 13. септембар посебну седницу на којој је присуствовао и председник Републике Србије Александар Вучић. На седници је председник Републике, у име Владе Републике Србије, односно Канцеларије за Косово и Метохију представио „Извештај о преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини од 15. јуна 2021. године до 1. септембра 2022. године“ који су на крају народни посланици већином гласова усвојили. Укупно 148 народних посланика гласало је „за“, а 57 народних посланика је било „против“. Скупштинска расправа о овој теми је трајала два дана, тачније пуних 25 сати.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Политичка дебата, односно дискусија представља дискретну форму неинституционализоване политичке акције (Topf 2004). У студији „The Civic Culture“, Алмонд и Верба (Almond & Verba 1964) политичку дебату наводе као један од облика демократске партиципације. Присуство слободне јавне дебате и дијалога истовремено је знак одсуства ауторитарних и тоталитарних елемената система. Дебата представља исказивање неког става или идеје која произлази из одређеног комуникационог чина. Дебатом се брани сопствени став или убеђује саговорник да прихвати ставове друге стране. Као врста дијалошког односа између људи, заснована је на аргументима (Carlin & McKinney 2004). Свака дебата базирана је на беседништву, а прву класификацију беседништва дао је Аристотел, који их је поделио на: 1) форензичко, односно судско, којима се неко брани или оптужује; 2) делиберативно, тј. политичко, којим се аудиторјум подстиче на деловање и 3) епидеиктичко, тј. похвале или куђење неког (Аристотел 2017). Јасно је да уколико бисмо се држали ове Аристотелове класификације, предмет рада

јесте делибеаративна, односна политичка врста дебата. Нушић запажа да политичко беседништво треба да одликује „пун и снажан израз, без кићења сувишним реченицама“ (Нушић 2017). Захваљујући делиберацији, јавности се даје могућност да постане информисанија, ангажованија и да одлучује на темељу садржаја, а не по принципу групне психологије (Fishkin 2008).

Парламент се може сматрати најважнијом институцијом за одвијање политичких дебата. Управо се то и истиче као једна од главних карактеристика скупштине (Hague & Harrop, 2014). Уз то, не треба занемарити значај који скупштина има у улози да представи различите интересе и елементе грађана, и повеже их са политичким елитама (Back & Debus 2016, 11). „Парламентарна дебата је формално такмичење које карактерише критичка анализа и реторичка вештина“ (Shuster & Meany 2016, 3). Ипак, поједини теоретичари сматрају да парламентарне дебате, с једне стране, одликује контрадикторност која се испољава кроз тражење могућности да се оспори аргументација опонената, и с друге стране, кооперативност која се манифестује у виду заједничког одлучивања у међупартијском решавању проблема (Hie 2014). Теорија парламентарне дебате се темељи на претпоставци да говори посланика немају за циљ убеђивање других посланика да промене своје позиције, већ да је то првенствено чин позиционирања (било личног или партијског) о одређеној теми дневног реда. Ослањајући се на ову претпоставку, парламентарни говор је врста комуникације између посланика и бирача, са циљем освајања и/или очувања гласова (Back & Debus 2016). Још један важан елемент који утиче на квалитет дебате, односно на начин грађења аргументације, је и компетентност политичара о теми о којој се дискутује (Van Dijk 2004). Да дебата не излази из оквира политичке аргументације требало би да се стара председавајући на скупштинској седници, а то је најчешће председник парламента (Shuster & Meany 2016). Улога председавајућег и да води рачуна да ли се посланици који дискутују држе теме дневног реда.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

Говори политичких странака на посебној седници Народне скупштине о Косову и Метохији су анализирани квалитативно, кроз примену метода анализе садржаја и реторичке анализе. Као јединица анализе, анализирани су говори председника посланичких група, односно овлашћених представника посланичких група, који

по парламентарним процедурама имају више времена од других посланика за своја излагања (за ову седницу предвиђено је време од 20 минута). Председници посланичких група, односно овлашћени представници, у свом говору најчешће дају општи став своје политичке партије по одређеној тачки дневног реда. Уколико желе да напредују у каријери, ови посланици треба да се придржавају главне партијске линије (става) и да што мање износе лична мишљења, те их то све чини добрим узорком за анализу политичког дискурса и позиционирања партије (Back & Debut 2016, 39).

Укупно је анализирано 15 говора шефова посланичких група, односно њихових овлашћених представника, имајући у виду да је током анализираних седнице Народне скупштине постојало 15 посланичких група¹, као и уводно излагање председника Републике. У оквиру анализе, говори представника посланичких група су класификоване у четири групе, доводећи у корелацију садржај говора са идеолошким профилем партије и позицију у односу на власт. Као специфични политички субјекти, посланичке групе националних мањина супиздвојени као посебна група у оквиру анализе. Посланичке групе су подељене на:

1. Посланичке групе које припадају владајућој већини: Српска напредна странка, Социјалистичка партија Србије, Партија уједињених пензионера, пољопривредника и пролетера Србије, Јединствена Србија, Социјалдемократска партија Србије;
2. Посланичке групе грађански-оријентисане опозиције: Уједињени, Демократска странка, Зелено леви клуб, Морамо Заједно;
3. Посланичке групе национално-оријентисане опозиције: Српска странка Заветници, Патриотски блок, НАДА Нова Демократска странка Србије и Покрет за обнову Краљевине Србије, Народна странка;
4. Посланичке групе националних мањина: Савез Војвођанских Мађара и Европски региони.

¹ Видети више <http://www.parlament.gov.rs/%D0%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BF%D1%88%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0/%D1%81%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B5-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B5-%D0%B5-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B5-273.html>

Анализа говора је вршена на основу видео архиве преноса седница која се налази на званичном сајту Народне скупштине².

АНАЛИЗА

Председник Републике Србије Александар Вучић је у свом уводном једночасовном говору представио „Извештај о преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини од 15. јуна 2021. године до 1. септембра 2022. године“ у име Владе Републике Србије. Истакао је да је питање Косова и Метохије кључно национално питање и да је по том питању потребно превазићи све „партикуларне интересе“. Посебно је нагласио да ће говорити „отворено“ и „без додворавања народу“. Овде је потребно истаћи да, ако сада на тај начин говори, да ли то значи да се у својим претходним обраћањима по овој теми додворавао народу и да није говорио на „отворен начин“. У свом даље обраћању Вучић се позвао на демографске податке који су у својој суштини базирају на статистици. Славујевић, као један од главних видова манипулације у политици истиче употребу статистичких података (Slavujević 2009, 87). Када говоримо о манипулацији која се темељи на статистици треба запазити да је статистика сјајна техника или средство, а не и чињеница или истина по себи (Kišjulas 2020). Први део говора Вучић је закључио да никада неће „ни посредно, ни непосредно признати независност Косова, иако оно није било одувек наше“ уз посебно истицање да се за то заклео над Уставом. Примећујемо да се Вучић у овом делу позива на историјске елементе и институционалне факторе као што је Устав.

У наставку Вучић је инсистирао да „Србија није слаба као пре и да су подигнути војни капацитети“. Овде бележимо да Вучић да индиректан начин жели да подсети грађане на успехе који су постигнути за време његове власти и да припише „претходној власти“ неке негативне елементе. Дакле, Вучић овде користи једну врсту еуфемизма када је говорио о својим политичким противницима. „Еуфемизам представља стилску фигуру којом се нека реч или појам замењују другом речју или појмом, али у блажем облику због друштвених, религиозних, пропагандних или политичких разлога“ (Радовић-Тешић 2006, 25). У наставку овог дела председник државе истакао је да је „Србија предана миру и да поседује мудрост, разборитост и границе одговорности“. Овде треба истаћи коришћење тзв. *универзалних вредности*, то јест

2 <http://www.parlament.gov.rs/prenosi/arhiva.2090.html>

лепљивих појмови који имају за циљ језичко лукавство са којима би се готово сви сагласили без обзира на политичке ставове и ставове према Косову и Метохији. Животић сматра да је основни циљ таквог начина комуницирања да изазове емоције (Животић 2001). Посебно треба запазити да је у Вучић и на крају свог говора поновио те вредности као што су „мир“; „мудрост“; „правда“, уз поновно позивање на институције као што су Уједињене нације. Ту треба знати да се почетак и крај говора сматрају „повлашћеним местима“ и да се на тим местима налази суштина сваког говора (Животић и Станојевић 2013).

Потом је Вучић у свом говору инсистирао да су „стране силе“ на косовској страни и да је Косово „њихово дете“. Јасно је да на овај начин Вучић жели да симплификује тренутну ситуацију у вези са Косовом и Метохијом. Поједностављивање, не баш једноставних ситуација, једна од често коришћених техника у политичкој комуникацији (Slavujević 2009). У остатку свог излагања Вучић се осврнуо да косовска страна води „хибридни рат“ и да је највећи успех што је „сачувано јединство српског народа после много деценија, па чак, и векова“. Док је у остатку свог говора грађане желео да подсети на негативне елементе из блиске прошлости, употребљавајући метафоре као што су „тракторске избеглице“ или „да не жели ниједној мајци да јој се муж или син врате у ковчегу“.

Као што смо већ рекли, крај је повлашћено место и то је Вучић искористио да свој говор закључи захвалношћу Србима са Косова и Метохије и свој говор је завршио реченицом: „Остаће упамћено да је један мали, слободарски народ, у срцу Европе, штитио међународни поредак и Повељу Уједињених нација“. Треба запазити патетичност у контрасту који је базиран на „малом“ и „слободарском“ народу.

ЛАСКАЊЕ И ФРАЗЕ КАРАКТЕРИСТИКА ГОВОРА ПРЕДСТАВНИКА СТРАНАКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Председник посланичке групе Европски региони Шаип Камбери говорио је о значају „нормализације односа Србије и Косова“ и као неопходним условом „за бољу будућност и живот грађана“. Уочавамо да се Камбери користи класичним политичким фразама, без јасне аргументације да објасни како би „нормализација“ последично довела до „бољег живота“. Као представник албанске националне мањине инсистирао је у свом говору и на побољшање статуса Албанаца у Србији, а пре свега у Прешевској долини где

је албанска мањина најбројнија. Посебно се у том делу позивао на Устав. Уз то, поменуо је и младе људе у Србији о којима треба бринути „као родитељи, а не као политичари“. Ту треба применити да се инсистира на породичном односу, што, опет, можемо довести у везу са жељом да се прикажу породични односи и да се и код политичара и код грађана изазове емоција родитељства. Камбери се, посебно осврнуо, да Србија треба да тежи Европској унији као „мотору реформи и модернизације“. Може се закључити да је Камбери овде случајно или намерно упао у стереотип који се приписивао Европској унији, поготово у периоду пре 2012. године када је владајућа Демократска странка промовисала да „Европска унија нема алтернативу“. Додатно то представља други аргумент који Камбери даје, а то је да „Србија не треба да се прикључује источним царствима“. Повезивање са „источним царствима“ може се посматрати у склопу „оријенталног стереотипизма“ што се доводи у везу са површношћу, ирационалности, поквареношћу, инфантлности, летаргичношћу и одсуством прецизности, односно другим речима, да на Истоку влада хаос док на Западу постоји уређени систем (Teršić i Vukelić 2019). У наставку је изнео став да политика треба да буде утемељена на рационалном, а не на „ставовима из средњег века“. Остаје нејасно какви су то ставови били у средњем веку, вероватно да је Камбери тиме хтео да каже како ставови треба да буду модернији, мада то није сасвим јасно. На крају свог излагања Камбери је упитао Вучића да ли жели да остане упамћен као пролазни политичар или као политичар који је донео „тешке и историјске одлуке“, а говор је завршио речима „будите Де Гол“. Овде примећујемо две ствари. Прво, да се фраза „тешке и историјске одлуке“ толико често користила у претходним годинама да је изгубила свој значај. Друго, зашто се баш позива на Де Гола када постоји велики број других политичара који су доносили и теже и историјски значајније одлуке него Де Гол.

Испред Савеза војвођанских Мађара као овлашћени представник говорио је Балинт Пастор. На почетку је похвалио што председник Александра Вучића о теми Косова говори на „искрен начин“ за шта је потребна „храброст“, а не кроз нереална обећања и „бусане у груди“. Дакле, јасно је да постоји једна врста ласкања председнику Србије. Животић сматра да је основна карактеристика ласкања „очекивање материјалне или неке друге погодности, док ласкавац улаже само лепе и пријатне речи“ (Животић, 2001; 201). Председника Александра Вучића похвалио је и што жели да реши овај проблема, а не да га остави „нашој деци“. Ласкање видимо

и у реченици: „Мађарска национална мањина нема ништа против што Србија подржава Србе где год они живели (па и на Косову и Метохији), јер је мађарска национална мањина добила реципрочно поштовање од Србије“. У свом завршном делу излагања, поново се вратио на ласкање. „Српско-мађарски преседан представља пример да се Србија суочи и праведно реши етничке нетрпељивости које су у прошлости биле честе, а сада их уопште нема“. Такође, осврнуо се да кључ овог проблема није у српском народу, већ на албанској страни које би требало, за почетак да испуни формирање Заједнице српских општина, као и да би помирење Срба и Албанаца на Косову и Метохији довело до мира, стабилности и безбедности. Подсећања ради, слоган Александра Вучића у кампањи за председничке изборе је био „мир, стабилност, Вучић“.

СТРАНКЕ ДЕСНИЦЕ СКЛОНЕ ХИПЕРБОЛИ КАДА ДЕБАТУЈУ О СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Бошко Обрадовић је говорио као председник посланичке групе окупљене око Двери. У уводном делу истакао је да је управо његова политичка странка једна од оних које је иницирала седницу посвећену Косову и Метохији. Истакао је да је потребан „национални консензус“ и „национално јединство“ како би се Косово и Метохија задржало у саставу Републике Србије, такође, позвао се и на Резолуцију 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Из овог дела се може закључити да су ставови и аргументација Бошка Обрадовића у складу са политиком коју заступа, а то је национално опредељење. У наставку, у складу са тим да су Двери опозициона странка, Обрадовић је критиковао уводно излагање председника Вучића и уопште преговарачку позицију од 2013. године када је потписан Бриселски споразум. Националну аргументацију можемо и видети у фразама као што су: „ослободити Косово и Метохију од НАТО окупације“; „Косово и Метохија је српска света земља и корен идентитета наше државности“. У другој наведеној фрази можемо приметити и елементе хиперболе, односно претеривања. Хипербола се може одредити као стилска фигура где се користе речи које увеличавају значење, тачније прекомерно описују стварно стање. Основна функција хиперболе је да појача утисак (Solar 2005). Патетичност је једна од основних карактеристика хиперболе (Младенов 1980). Обрадовић је похвалио спољну политику Србије имајући у виду неувођење санкције Русији и активан рад на повлачењу признања Косова. Додао је да би Србија требало више да

се окрене ка Русији и Кини, као и другој „већој половини света која не признаје независност Косова“. Критиковао је чињење уступака косовској страни. На крају свог говора је изнео предлоге за даље деловање Србије по овом питању. Према Обрадовићу, првенствено треба повући потпис са Бриселског и Вашингтонског споразума и вратити преговоре у Уједињене нације. Такође, потребно је увести неку врсте казне за све оне који у јавном простору промовишу независност Косова јер се тиме „крши Устав“. Поново, уочавамо да се један политички актер позива на Устав.

Испред Српске странке Заветници свој став је представила Милица Ђурђевић Стаменковски. Указала је како је питање Косова и Метохије „српско национално“ и „државно питање“. Уз то, истакла је да је „косовски завет темељ, аксиом и наша непроменљива природа“. Као и код Бошка Обрадовића, примећује се употребљавање хиперболе у комбинацији са патетиком. Такође, Милица Ђурђевић Стаменковски се позива на Устав, али и да су се чланови њене странке заветовали и на „слободарском принципу кнеза Лазара“. Можемо приметити да се лидерка Заветника често позива на историју, а то се најбоље осликава у реченици: „Косово и Метохија су вредност вертикала и да су о тој територији писали Карађорђе, Нушић, Његош, Андрић и многи други“. Свој говор је завршила низом реторских питања као што су: „Има ли Србија стратегију да се бори против притисака из Европске уније“; „Шта ми тражимо, а шта нам припада“... Под реторским питањем се може „сматрати једно или више питања на које је одговор очигледан или веома наглашен“ (Станојевић 2009, 85).

Милош Јовановић, испред Нове демократске странке Србије и Покрета за обнову краљевине Србије, говорио је како се седница Скупштине свела на политиканство, а да је потребно створити консензус. Инсистирао је на „оквиру непобитних чињеница“ који би послужили за даље преговоре. Као и други политичари са десног спектра употребио је аргумент да Косово и Метохија представља „свету српску земљу која не сме да се изгуби“. Јовановић се осврнуо и на културно и историјско наслеђе које се везује за *Горски вијенац*, Грачаницу, Надежду Петровић, Матију Бећковића, итд... Додајући да је „српски национални идентитет проткан косовским заветом и видовданском етиком“. Указао је на реконфигурацију УНМИКА и ЕУЛЕКСА, као и на измештање преговора из Уједињених нација у Европску унију. Такође, упозорио је да стварање независне државе Косово може да отвори низ других геополитичких питања широм Европе и света. У завршном делу излагања осврнуо се како је током

историје Запад био на страни Албанаца, посебно потенцирајући настанак албанске државе 1912. године. Свој говор је завршио реторским питањима „како даље“. Завршницу говора је поентирао опасном изјавом да Србија треба да користи сва расположива средства у борби да Косово и Метохија остане део Србије.

Мирослав Алексић је говорио као представник Народне странке. На почетку свог говора критиковао је што на дневном реду није било и доношење Резолуције о Косову и Метохији чији је један од предлагача била и Народна странка. Посебно је критиковао председника Александра Вучића што се стално позива шта су радиле претходне власти, а не говори о ономе што је рађено у претходних 10 година од када је Српска напредна странка на власти. Додатно је критиковао што председник Вучић стално „кука“ шта албанска страна није испунила. Потом је Алексић набрајао шта је урађено претходних година, а шта се догађало на Косову и Метохији. На крају је позвао на прекид преговора ако се Заједница српских општина не формира до краја 2022. године. Уз то, дао је предлог да се пошаље писмо сви чланицима Савета безбедности Уједињених нација, са посебним фокусом на Русију и Кину. Видимо да једино Алексићев говор, од свих представника странака са десног спектра, није био заснован на хиперболи и патетици, као и да је изнето конкретније дејство које би Србија требало да применим поводом тренутног стања на Косову и Метохији.

„ЕВРОПА НЕМА АЛТЕРНАТИВУ“ КАО ОСНОВНА ВРЕДНОСТ ГРАЂАНСКО-ОРИЈЕНТИСАНЕ ОПОЗИЦИЈЕ

Као овлашћени представник посланичке групе Морамо-Заједно дебатовао је Небојша Зеленовић. Истакао је да је једна од тачака њихове политика „Србија на Западу“. Овде се уочава наратив и фраза која вероватно нема никакво значење, пошто се Србија, географски, већ налази на западу. Спретније речено би било да је Зеленовић рекао како се залаже да се *Србија нађе у Европској унији*. Таква политика нас доводи до наратива и политике о којем је говорио Борис Тадић и Демократска странка када су били на власти, а то је „да Европа нема алтернативу“ (Перишић 2021). Касније, у свом излагању, Зеленовић истиче да је потребно што пре да Србија крене путем Европске уније и да даља економска улагања на Косову може довести до квалитетнијег живота и Србима и Албанцима. На крају је подсетио на своје лична политичка достигнућа и опредељења.

Прво је навео да је 2013. године као народни посланик гласао за Бриселски споразум из којег је проистекла одлука о формирању Заједница српских општина. Указао је и на пример добре праксе где је дошло до сарадње градова Шапца и Пећи.

Испред Зелено-левог клуба обратио се Радомир Лазовић. Критиковао је рад председника Вучића и премијерке Брнабић. Желећи да направи досетку и да опише тренутну политику председника Вучића цитирао је песму певачице Маје Беровић и постао је незаобилазна тема у традиционалним и друштвеним медијима. Лазовић је указао да је неопходно инсистирати на формирању Заједнице српских општина, као и да треба да се реше основни проблеми са којима се људи суочавају на Косову и Метохији и самим тим се њихов квалитет живота смањује. Подсетио да се демократичност неког друштва мери према статусу који уживају националне мањине. У завршном делу је поставио питање председнику Вучићу у којој фази је истрага о убиству Оливера Ивановића и подвукао је како је Вучић добио стан за време НАТО бомбардовање Југославије 1999. године.

Председник Демократске странке говорио је испред истоимене посланичке групе. Указао је на контрадикторности о којима је говорио председник Вучић у уводном делу, као и да је тај говор био комбинација „исповести и техничког извештаја“. Указао је да су све институције предале албанској страни. Као најважнији фактор за помак у преговорима види „демократизацију Србије“. Додао је да је потребна промена Устава не дајући даљу аргументацију шта је потребно променити у највишем правном акту. Посебну критику упутио је медијима који негативно извештавају о Албанцима и тако стварају заоштравање односа. Додао је да је једино Зоран Ђинђић имао решење за проблем Косова и Метохије, а да се после тога није појавио сличан политичар. Закључио је да је слободан проток робе, људи и капитала приоритет, а тек након тога, решавање и питање граница. Из Лутовчевог излагање можемо закључити да инсистира на демократским вредностима и самој демократији, али и да предлаже неке политичке измене без јасне аргументације. Уз то, приметно је и развијање култа Зорана Ђинђића.

Испред посланичке групе *Уједињених* који чине Странка слободе и правде, Покрет слободних грађана и Покрет за преокрет, дискутовао је Борко Стефановић, који је у периоду Владе Мирка Цветковића (од 2008. до 2012. године) био задужен за преговоре са приштинском страном. Представио је како је потребан попис српског становништва на Косову и Метохији, као и регистар броја

људи који су запослени у јавном сектору. Наставио је како ову седницу опозиционе странке „траже годинама“. Међутим, остаје нејасно како годинама, када нити једна опозициона странка није била у претходном сазиву (од 2020. до 2022. године) Народне скупштине. Искористио је и „стару изреку“: „Када се у државу уђе, партијски програми плачу“. Ипак, ова „изрека“ и није толико позната. О Извештају о којем је Скупштина расправљала рекао је да представља „регистар тешких мука српског народа“. Опет, бележимо хиперболу и патетику. Предложио је да се формира Скупштинска комисија за КиМ где би се налазила по два члана из сваке посланичке групе, представници универзитета, САНУ-а и невладиног сектора. Додао је да једино дипломатијом и уз посредовање међународних организација и институција може да се реши статус Косова и Метохије. Сматра да би напуштање дијалога представљало „катастрофални национални пораз“. Ту се, поново, примећује хипербола. Такође, као и многе његове колеге, позвао се на Устав и његово поштовање. Политику Александра Вучића је оценио као „политику симболизма“ у којој се инсистира на „звездицама, таблицама или личним картама“. Ту треба истаћи да је договор о представљању Косова са звездицом управо договорио Борко Стефановић са Едитом Тахири у марту 2012. године (Политика 2012).

СТРАНКЕ ВЛАДАЈУЋЕ ВЕЋИНЕ БЕЗ ЈАСНЕ АРГУМЕНТАЦИЈЕ

Шеф најбројније посланичке групе Миленко Јованов дискутовао је испред Српске напредне странке. Исажао је подршку председнику Вучићу и критиковао је опозицију која је напустила салу док су Срби са Косова и Метохије били присутни све време на галерији сале. Међутим, поставља се питања због чега се ова ситуација истиче, имајући у виду да народни посланици треба да буду присутни и што активнији по сваком питању, јер је то њихово радно место и за то су бирани, а не зато што су у скупштинској сали присутни неки гости. Јованов је, даље истекао, да су грађани гласом за Вучића први пут гласали за мир, а не за рат. Овде се уочава хипербола, јер испада да су грађани на свим изборима до 2022. године *гласали за рат*. Истакао је да постоје два алтернативна решења за тренутну политику према Косову и Метохији, а то је или рат или признање независности. Употребрио је и метафору о болесном човеку који тражи лек применвши је на тренутну

ситуацијом у којој се налази Србија по питању Косова.

Лидер Социјалистичке партије Србије Ивица Дачић подсетио је да је 30 година посланик и да је за то време донето доста различитих декларација, резолуција и извештаја који се односе на Косово и Метохију што указује да је то централна тема у Србији већ вековима. Ипак, период од 30 година је период од три деценије, поставља се питање како је Дачић то повезао са вековима, тако да је јасно да се Дачић овде користи хиперболом. Дачић је додао како је „Косово мање била српско него што није било, али да то не умањује значај и важност те теме“. Овде видимо контра аргумент у односу на представнике политичких странака деснице који су инсистирали на томе да је Косово и Метохија „најважнија тачка“ Србије због културног и историјског наслеђа. У наставку свог излагања, рекао је да није потребно сагледавати ко је крив јер би то „довело до Косовске битке“ и истакао је да међународна заједница, алудирајући на државе Западне Европе и САД, Косово и Метохију представља као *sui generis* случај у међународном праву, као и да међународни поредак, који је неправедан према Србији, промовише независност Косова. Осврнуо се да опозиционе странке које су вршиле власт од 2000. године „нису ништа урадиле“. Такође, закључио је да је једино решење вођење реал политике. Упркос ставу међународне заједнице према косовском питању, Дачић тврди да „Србија не може да остане ван ње“.

Шеф посланичке групе Партије уједињених пензионера, пољопривредника и пролетера Србије Стефан Кркобабић је указао да трагедију као што је убиство Оливера Ивановића не треба користити за политички обрачун и да је „боље хиљаду година државепреговора него један дан ратовати“. На почетку, можемо приметити да је Кркобабић склон употреби фразе. Упоредио је ситуацију да је Србија током XX века добијала на бојном пољу, а губила у преговорима, док је од 2012. године почела да добија у преговорима. Наставио је свој говор похвалама на рачун председника Вучића који је ујединио српско становништво на Косову и Метохији, као и да је тема Косова и Метохија „тема свих тема“. Закључио је да централна тачка преговора треба да буде Заједница српских општина, као и да треба да се потенцира заштита имовина и интереси српског народа на Косову и Метохији, укључујући и имовину Српске православне цркве.

Бранимир Јовановић је дискутовао испред Социјалдемократске партије Србије. Упоредио је „српски“ аргумент који се заснива на историјским елементима који немају очекивану тежину и „албански“

аргумент који је базиран на етничком фактору који је опасан и може изазвати конфликт. По Јовановићевом мишљењу охрабрује консензус између косовских Срба и државног врха у Србији. Подсетио је на историјски развој сукоба између Срба и Албанаца на Косову и Метохији. Позвао је све државе које спадају у велике силе, укључујући и Русију и Кину, како би се ситуација решила, док је повратак на старо неповратан. Свако нерешено питање може да изазове конфликт и зато Србија треба да води „проактивну политику која би омогућила шревазилажење *замрзнутог конфликта* што утиче на економски развој, модернизацију и евроинтеграције“. На крају је изнео план којим редоследом треба решавати проблеме. Прво, треба омогућити слободно кретање људи, робе и капитала. Потом, треба решити питање државне и приватне имовине, укључујући и имовину Српске православне цркве. Уз све то, потребно је инсистирати на формирању Заједници српских општина. Јовановић је закључио фразом да „косовски мит треба да буде покретач стварања модерне државе, али да нас не сме спутавати у доношењу реалних одлука и осигуравању боље будућности“.

Посебно треба истаћи пример председника Јединствене Србије Драгана Марковића Палме који на почетку свог говора прецизирао да народни посланици треба да се држе дневног реда када дискутују и да седница која се односи на Косову и Метохију не треба да служи за „скупљање политичких поена“. Ипак, у свом даљем излагању искључиво је говорио ван теме и промовисао економске и дипломатске успехе Србије. У једном тренутку директно се обратио неком од народних посланика речима „циброњо један пијани“. То свакако није дебатни стил којим би требало да се говори у јавном простору, поготово у Народној скупштини.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

На основу анализе коју смо приказали можемо да закључимо да су изуетак биле посланичке групе које су дале конкретне предлоге за решавање косовског питања: „фазна платформа“ СДПС, формирање скупштинске комисије посланичке групе Уједињени, писмо чланицама СБ УН посланичке групе Народне странке. Остале посланичке групе нису дале конкретне предлоге, већ су понављале опште тачке (рад на унапређењу здравствено и образовног система, решавање техничких питања, економска питања) без јасних смерница за решавање ситуације на Косову и Метохији.

Јасно се види различити дебатни стил између политичких

странака које су део владајуће већине и политичких странака које су опозицији, као и у односу на идеолошку оријентацију које је базирано на разлици између националног и грађанског. Опозиционе странке деснице су потенцирале историјско и културно наслеђе које везује Србију за простор Косова и Метохија. Дакле, представници тих политичких опција били су склони хиперболи и патетици у својим излагањима. С друге стране, опозиционе странке грађанског усмерења потенцирале су потребу да се проблем статуса Косова и Метохије реши како би се Србија демократизовала и што пре ушла у Европску унију и ту можемо да приметимо наставак реторике којој је склона била Демократска странка током прве деценије XXI века када се говорило како „Европа нема алтернативу“. Странке владајуће већине су се утркивале да дају подршку председнику Александру Вучићу и хвалиле су политику коју он води према Косову и Метохији. Реторички посматрано представници тих политичких странака су се користили ласкањем како би промовисали и подржали став који је, на почетку седнице, представио председник Републике Србије Александар Вучић. У својим излагањима су често користили речи као што су „мир“; „стабилност“ или „безбедност“ што је у складу са слоганом са којим је Александар Вучић наступио у предизборној кампањи за председничке изборе 2022. године. Оно у чему су све парламентарне политичке странке сагласиле да је формирање Заједнице српских општина оно на чему српски преговарачки тим треба да инсистира, чак, је било предлога да се напусте преговори уколико у наредних неколико месеци не би дошло до формирања ЗСО.

Посебно неспретни су у својим говорима били Радомир Лазовић и Борко Стефановић. Радомир Лазовић из Зелено-лево посланичке групе је желео да опише политику Александра Вучића цитирајући стихове песме Маје Беровић, док је је Борко Стефановић у набрајању „симболичке политике“ коју Србија води споменуо и звездицу, заборављајући да је управо такав начин представљања Косова он договорио док је водио преговарачки тим Србије 2012. године. Једини посланик који су уопште није држао теме и који није на достојан начин дискутовао био је Драган Марковић Палма.

Посебно треба истаћи да нико од народних посланика није предложио поделу или признање независности Косова. То можемо посматрати кроз популистички стил који постоји доминантан стил политичких комуникације на српској политичкој сцени. Теоретичари наводе да се популизам углавном јавља током кризних времена за неко друштво и може негативно да утиче на демократске

капацитете (Taggart, 2002). У нашем конкретном случају, популизам се спомиње као начин политичке комуникације где се ставови прилагођавају већинском мишљењу које је доминантно како се не би изгубили гласови, односно како би се захватио што већи део бирачког тела. Додатно треба нагласити да је попилистички стил код политичких странака националног опредељења, као и код појединих политичких опција које чине владајућу већину, био базиран на стварању негативне слике о појединим државама Западне Европе и међународним организацијама.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Аристотел. 2017. *Реторика*. Београд: Плато.
- Животић, Радомир. 2001. *Изражавање новинара*. Београд: Савремена администрација.
- Животић, Радомир и Добривоје Станојевић. 2013. *Реторика и политика*. Београд: Јасен.
- Младенов, Марин. 1980. *Новинарска стилистика*. Београд: Научна књига.
- Нушић, Бранислав. 2017. *Реторика*. Београд: Талија.
- Перишић, Никола. 2021. „Реторичка својства председничких дебата у Србији 2008. и 2012. године”. Мастер рад. Универзитет у Београду: Факултет политичких наука.
- Политика. 24. фебруар 2012. *Договорено представљање Косова*. Преузето 27. октобра 2022. са <https://www.politika.rs/sr/clanak/209505/Dogovoreno-predstavlanje-Kosova>
- Радовић-Тешић, Милица. 2006. *Мали појмовник граматичких и лингвистичких термина*. Београд: Учитељски факултет.
- Станојевић, Добривоје. 2009. Реторички топоси и говор у Скупштини. *Годишњак ФПН* 3, 389-395.
- Almond, Gabriel and Sidney Verba. 1963. *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Bäck, Hanna, and Marc Debus. 2016. *Political parties, parliaments and legislative speechmaking*. Springer.
- Carlin, Diana and Mitchell McKinmey. 2004. Political Campaign Debates. U: Lee Kaid, L. (edited) *Political communication research* (str. 203-234). New Jersey: Mahwah.
- Hague, Rod, and Martin Harrop. 2014. «Упоредна владавина и политика: увод.».
- Ilie, Cornelia. 2017. Parliamentary debates. In *The Routledge handbook of language and politics* (str.. 309-325). Routledge.

- Kišjuhas, Aleksej. 2020. "Čemu statistika?". *Danas*. Preuzeto 27. oktobra 2022. sa <https://www.danas.rs/kolumna/aleksej-kisjuhas/cemu-statistika/>
- Shuster, Kate, and Meany, John 2016. *On That Point! An Introduction to Parliamentary Debate*. New York: The International Debate Education Association.
- Solar, Milivoj. 2005. *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Slavujević, Zoran. 2009. *Političko komuniciranje, politička propaganda, politički marketing*. Beograd; Grafokard.
- Taggart, Paul. 2002. Populism and the Pathology of Representative, in: Meny, Y., & Surel, Y. (edited), *Democracies and the Populist Change* (str. 62-80), Basingstoke: Palgrave.
- Tepšić, Goran, and Miloš Vukelić. 2019. «Kulturno nasilje kao proces dugog trajanja: od kolonijalizma do humanitarizma.» *Politička Misao: Croatian Political Science Review* 56, no. 1: 109-131.
- Topf, Richard. 2004. Beyond Electoral Participation, in: Klingeman, H.,D., & Fuchs, D. (edited), *Citizens and the State* (str. 171-189), Oxford: University Press.
- Fishkin, James 2008. Ostvariti deliberativnu demokraciju: virtualne i mogućnosti licem u lice, *Politička misao*, Vol. XLV, (2008), br. 3-4.
- Van Dijk, Teun 2004. Text and context of parliamentary debates. *Cross-cultural perspectives on parliamentary discourse*, 339, 216-17.

Nikola Perišić*
Institute for Political Studies

Boris Kaličanin**
Faculty of Political Science, University of Belgrade

RHETORICAL CHARACTERISTICS OF THE KOSOVO AND METOHİJA PARLAMENTARY DEBATE 2022.

Resume

In the paper, the authors show which debate style was used by the whips of the parliamentary groups during the discussion on the Government's Kosovo and Metohija policy at the special session of the National Assembly in September 2022. Methods used during the research were analysis of content and rhetorical analysis in the frame of the theory of parliamentary debate. Results of the study show a clear difference in the argumentation between conservative opposition parties, progressive opposition parties, and the ruling parties. Additionally, it is notable that most of the whips repeated well-known facts without any concrete plan on how to resolve the situation in the Kosovo and Metohija region.

Keywords: National Assembly, Kosovo and Metohija, rhetorical analysis, parliamentary debate, political communication.

* nikola.perisic.fpn@gmail.com

** boriskalicinanin@gmail.com

* Овај рад је примљен 31. октобра 2022.године, а прихваћен на састанку Редакције 20. децембра 2022.године.